

38. Çocuklar İçin Değiştirilmiş Klasik Eserlerde Cinsiyet İfadeleri: Çalıkuşu¹

Funda YEŞİL²

APA: Yeşil, F. (2024). Çocuklar İçin Değiştirilmiş Klasik Eserlerde Cinsiyet İfadeleri: Çalıkuşu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 648-664. DOI: 10.29000/rumelide.1418615.

Öz

Klasik edebî eserler; toplumların sosyal ve kültürel değişimlerinin yansımalarının en önemli temsilcilerindedir. Eğitimin, çocuğun sosyal ve dil becerileri gelişiminin desteklenmesinin en yaygın malzemelerinden olan bu eserler, belli amaçlar doğrultusunda ve yapı veya içerik bakımından çeşitli ölçütler bağlamında yeniden yorumlanabilir. Çocukları nitelikli edebî eserlerle erken yaşta buluşturmak ve onların okuma kültürünü desteklemek için bu eserlerde özetleme, değiştirme ve sadeleştirme tekniklerine sıklıkla başvurulmaktadır. Farklı tekniklerle yapılan metin değiştirme süreci ile metinlere çocuk okurların dil gelişim düzeylerine uygun biçim ve içerik özellikleri kazandırılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte değişimler, özgün metnin içerdiği iletileri eksiltilebilir, değiştirebilir veya bu iletileri ortadan kaldırabilir. Bu çalışmada, Türk edebiyatının klasik eserlerinden biri olan ve Reşat Nuri Güntekin tarafından yazılan “Çalıkuşu” adlı eserin çocuklar için değiştirilmiş metinleri, özgün metin bağlamında, cinsiyet ifadelerini yorumlama tercihleri açısından ele alınmıştır. Doküman incelemesinden yararlanılan bu araştırma kapsamında, farklı tekniklerle metin değiştirme işlemi gerçekleştirilen üç çocuk kitabı incelenmiş ve uygulanan bu tekniklerin cinsiyet ifadelerine ve özgün metnin iletilerine olan etkisi değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular öncelikle kız çocuk, erkek çocuk, anne, baba, evlilik/kadın-erkek ilişkileri, fiziksel öğeler ve sosyokültürel öğeler temaları çerçevesinde sunulmuştur. Daha sonra eserlerin cinsiyet ifadelerine yönelik aktarım farklılıkları, eserlerden alıntılarla gösterilmiştir. Araştırmanın sonunda; özgün metinden bazı bölümlerin çıkarılması yoluyla yapılan değiştirimin metnin bütünlüğüne zarar verdiği, genişletim yoluyla yapılan değiştirimin ise özgün metinde yer almayan iletileri ortaya çıkardığı ve bu iletilerin bir kısmının cinsiyete ilişkin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Çalıkuşu, çocuk edebiyatı, metin sadeleştirme, metin değiştirme, cinsiyet ifadeleri

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makalenin bir bölümü, 11-13 Mayıs 2018 tarihlerinde Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU GENDER) tarafından düzenlenen Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim Konferansı'nda sözlü olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Ahndı – Turnitin, Oran: %21

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 05.11.2023-**Kabul Tarihi:** 12.01.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1418615

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü / Dr., İstanbul Medeniyet University, Faculty of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education (İstanbul, Türkiye), funda.yesil@medeniyet.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0003-0519-1478, **ROR ID:** https://ror.org/05j1qpr59, **ISNI:** 0000 0004 0454 921X, **Crossreff Funder ID:** 100018573

Gender Expressions in Classical Works Modified for Children: Çalıkuřu³

Abstract

Classical literary works are significant representatives of the social and cultural changes in societies. They are commonly used for education and to develop children's social and language skills. These works can be reinterpreted for specific purposes and in various contexts, considering their structure and content. To introduce children to quality literature at an early age and support their reading culture, literary works often use summarization, modification, and simplification techniques. These techniques aim to provide texts with form and content suitable for the language development levels of child readers. It is important to note that text modifications have the potential to diminish, change, or eliminate the messages contained in the original text. In this study, we examined the modified texts of "Çalıkuşu", one of the classical works of Turkish literature written by Reşat Nuri Güntekin, in terms of interpretation preferences of gender expressions in the context of the original text. This research utilized document analysis to examine the effects of different techniques on gender expressions and messages in three children's books that were altered. The findings were presented within the framework of themes such as girl child, boy child, mother, father, marriage/male-female relationships, physical elements, and sociocultural elements. The study presented quotations from the works to demonstrate the differences in the transfer of gender expressions. It was concluded that removing parts from the original text damaged its integrity, while elaborating on it revealed messages not included in the original text, some of which were related to gender.

Keywords: Çalıkuşu, children's literature, text simplification, text modification, gender expressions

Giriş

Teknolojik araçlara ve iletişim kanallarına olan ilginin artmasıyla günümüz çocukları, yaşadıkları topluma ait kültürel değerlere yabancılaşabilmekte ve kimlik karmaşası yaşayabilmektedir (Yavuz, 2019, s. 182). Çocuk edebiyatı alanındaki yabancı eserlerin ulusal eserlerle olan etkileşimleri, farklı niteliklere sahip olan birleşimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece ortaya çıkan üretimlerde hem küresel hem de yerel kültür öğelerine rastlanır. Örneğin; bu tür eserlerde yer alan karakterlerde bu kültürel buluşmaya bağlı birtakım farklılıklarla karşılaşılır. Çocuk, yetişkin dünyasına ait olan kabullerle kendileri için yazılmış kitaplar aracılığıyla tanışır ve böylece onun dünyası da yavaş yavaş şekillenir. Kültür aktarma sürecinde, eserlerde yer alan stereotipler de etki sahibidir. Eserlerde, olumlu veya olumsuz temsillerle sunulan stereotipler; topluma ait çeşitli unsurları, toplumsal cinsiyet veya ön yargılar gibi, vurgulamak için kurgulanabilirler (Çatalcalı-Soyer, 2009, s. 17).

³ **Statement (Thesis/Paper):** Part of this article was presented orally at the Gender and Education Conference organized by Sabancı University Gender and Women's Studies Center of Excellence (SU GENDER) on 11-13 May 2018.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding : No external funding was used to support this research.

Copyright & Liene: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 21

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

ArticleType: Research article, Article Registration Date: 05.11.2023-Acceptance Date: 12.01.2024-Publication Date: 21.02.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1418615

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Eserlerde aksiyon, karakter üzerine inşa edilmiştir ve karakter, eserin bütün öğeleri arasındaki bağı kurar. Çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatının daha basit hâle getirilmiş bir dalı, bir kopyası olduğu yönündeki görüşler çocuk metinlerine ait öğelerin ve dolayısıyla karakterlerin basitleştirilmesiyle, bu sebeple doğallıktan uzaklaştırılmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu basitleştirmenin söz konusu olduğu çocuk edebiyatı ürünlerinde yetişkin gibi düşünerek hareket eden, kusursuz ve didaktik karakterlerle karşılaşılır. Fakat yetişkinliğin kurallarını, ölçütlerini algılamaya çalışan çocuğun dünyası yetişkinlerin dünyasından oldukça farklıdır. Çocuk edebiyatı eserlerinde çocukların gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak onların yakınlık kurabilecekleri, yazar tarafından doğrudan tanıtılmayan karakterler; farklı dramatik kanallar ve farklı sunuş yollarıyla güçlendirilmiş bir yapı bulunmalıdır (Karataş, 2014, s. 77). Çocuk edebiyatının gereksinim duyduğu bakış açısı, pedagoji, psikoloji ve edebiyat bilimlerinin verileri ile beslenen disiplinler üstü bir bakış açısıdır. Çocuk edebiyatının bu çok boyutlu yapısı, ölçütlerinin ve çocuk edebiyatı tarihi dâhilinde ele alınabilecek eserlerin tespitini güçleştirir. Çocuk edebiyatı ürünleri eğitimciler tarafından pragmatik işlevi ile yorumlanır. Edebiyatımıza ait eserlerin hangilerinin çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilebileceği tartışmalı bir konudur. Yazarların birçoğu çocuk okurlara yönelik bir eser üretmeyebilir. Ancak bu yazarların isimlerine ya çocuk okurların benimsemesi ya da araştırmacıların değerlendirmeleri neticesinde çocuk edebiyatı alanında rastlanabilir. Hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında çocuklar için yazılmayan fakat onlar tarafından büyük ilgi gören eserler bulunur (Yazıcı, 2011, s. 218).

Toplumsal cinsiyet konusunda fizyolojik özelliklere veya çocuklukta oynanan oyunlar, çocuk yetiştirme yaklaşımları, meslekler, ailedeki roller, cinsiyetlere özgü nitelendirmeler gibi öğrenilmiş yargılara yönelik ayrımların söz konusu olduğu büyük ölçüde hemfikir olunan bir gerçektir (Yücel-Çetin ve Mangır, 2021, s. 167). Bir çocuğun okul dönemi öncesindeki öğrenmeleri, aile yönlendirmeleri ile gerçekleşir. Cinsel kimlik ve dil edinimine ait bilgiler de bu sürece dâhildir. Bu bilgiler gibi, çocuğun gelişim sürecinde ihtiyaç duyduğu her bilginin kazandırılmasında çeşitli araçlardan faydalanılır. Çocuğun gelişimini ve öğrenmelerini olumlu duygularla sürdürmesinin amaçlandığı bu zaman diliminde çocuk kitaplarının önemli bir fonksiyonu bulunur. Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıların oluşumunda da kitaplar son derece etkilidir ve bu amaçla yanlış kitaplardan destek alınması çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir (Gürşimşek ve Günay, 2005, s. 56).

Toplumsal cinsiyet kavramı, belli bir cinsiyeti öne çıkarmak için kullanılsa da yaygın olarak kadının dezavantajlı konumunu işaret etmektedir. Toplumsal hareketlilikler neticesinde yer ve zamana göre değişen toplumsal cinsiyet algıları, kültürler arası farklılıkların da altını çizmektedir. Edebiyatta kadınlar *yazar*, *okur* veya *temsîl edilme* konumlarıyla varlık göstermekte, bu konumları farklı disiplinlere özgü yaklaşımlarla tartışılmakta ve yorumlanmaktadır. Modernleşme sürecinde Türkiye’de, kadın hakkı mücadeleleri merkezli bir değişim ve dönüşüm hareketliliği ortaya çıkmıştır. Bu köklü değişim süreci aile yapısına da yansımış, bu değişimi uygun bir biçimde yansıtacağı düşünülen yeni hayat tarzı için yeni ve millî aile özelliğinde, kadının ev dışındaki varlığını vurgulayan, onun özgürlük alanını genişleten bir amaç belirlenmiştir (Küçüksayacıgil ve Küçükşen, 2021, s. 373). Feminist edebiyat eleştirisinin merkezinde bulunan roman, toplumsal özelliklere ilişkin unsurları ele alma ve yansıtma vasfından kaynaklanan bir sosyal analiz sahası sunmaktadır. Romanlar sosyokültürel yapıyı karakterler üzerinden sunmasının yanı sıra, kadın temsilleri için zengin bir veri kaynağıdır. Dolayısıyla romanın tarihsel bir süreç içinde incelenmesi, kadın algısının geçirdiği değişim sürecini farklı açılardan değerlendirme imkânı sunar (Şeker, 2019, s. 350). Toplumsal cinsiyete özgü ön yargılar, asırlar boyunca çeşitli açılardan toplumlara yön vermiştir. Bu yargılar davranışlara, geleneklere, kurumlara yansiyarak kendini göstermiş ve kabul görme, desteklenme durumlarına bağlı olarak sonraki nesillere aktarılmış ve

böylece cinsiyete yönelik ayrımlar ortaya çıkmıştır. Kimi zaman bu ayrımlar patolojik durumlara sebebiyet vermekle sonuçlanmışır (Altıparmak, 2018, s. 182).

Romanlar toplumsal kalıpları ve yargıları temalar, sorunlar ve o sorunların çözümü bağlamında dönüştürebilir ve yeniden biçimlendirebilir. Böylece eşitlikçi bir yaklaşım ve toplumsal yapılanma söz konusu olabilir. Bunun için roman ve hikâye gibi edebî eserlerde sosyal yapının iç dinamiklerini yansıtan, toplumsal kabulleri etkileyen ve dönüştüren temsillere ihtiyaç vardır (Küçüksayacıgil ve Küçüksen, 2021, s. 382).

Çocuk edebiyatının toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi, sosyokültürel bir gerçeklik taşıyan cinsiyet eşitsizliğinin nesiller boyunca aktarımının ve normalleştirilmesinin farkına varılması için önemli yollardan biridir. Bununla birlikte, çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğun toplumsallaşmasında etki eden tek araç olmadığı da bilinen bir gerçektir. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin yargılarını pekiştirme veya bu yargılarıyla mücadele etme tercihlerinde bulunabilmelerine imkân tanıma işlevi ile daima bir tartışma konusu olacaktır. Hak, adalet, özgürlük ve eşitliğe ilişkin sorunların evrensel nitelikler taşıması; yazarların, eğitimcilerin, ailelerin, araştırmacıların bu kavramların çocuk edebiyatındaki temsilleri üzerinde durmalarını gerektirmektedir (Dumanlı ve Esen, 2021, s. 141).

Cumhuriyetin kurulmasının ardından toplumsal alandaki yeniliklerin Anadolu'da yaygınlaştırılması, benimsetilmesi ve derinlik kazanarak kökleşmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda cinsiyet fark etmeksizin öğretmenler, tarihî bir misyon üstlenmişlerdir. Aynı zamanda, bu süreçte oldukça büyük ve önemli sosyal haklar elde eden kadınların öğretmenlik mesleğindeki rolleri, onları öne çıkarmıştır. Kadın öğretmenler, toplumsal değişimde kritik bir rol oynamakta ve bu sebeple edebiyat ürünlerinde; sıklıkla hikâye ve romanlarda kadın öğretmen temsillerine yer verilmektedir. Gelişmiş toplumların en önemli göstergelerinden biri kadın haklarının ve kadınların temsil alanlarının ideal bir biçimde sunulmasıdır. Dolayısıyla romanlarda kadın öğretmenlerin tasviri, sosyal rollerinin pekiştirilmesi, Anadolu'daki toplumsal gelişime etkileri toplumun aydınlatılması amacı doğrultusunda ve farklı eserlerde sıklıkla konu edilmiştir (Yılmaz, 2007, s. 241). Bunun sebebi eğitimin insanla bütünleşmiş yapısıdır ve eğitim birçok romanda, farklı yönleriyle doğrudan ve dolaylı olarak ele alınmıştır. Edebiyat çerçevesinde yazarlar, romanlarında kurguladıkları öğretmenler aracılığıyla doğruları vurgulamışlar ve yanlışlara eleştirel bakış açıları getirerek öneriler sunmuşlardır (Orakçı, 2018, s. 19).

Türk edebiyatının klasikleşmiş eserlerinden Çalığıuşu, kadın mücadelesi merkezinde kurgulanmış bir olay akışına sahiptir. Feride, önce annesini, daha sonra babasını kaybetmiş ve babasının çabasıyla başlayan eğitim hayatını akrabalarının, özellikle de teyzesinin desteği ile sürdürmüştür. Yaşadığı dönemin geleneksel eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet yaklaşımlarının gerekliliklerine kimi zaman uyum sağlamış, kimi zaman ise onlarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Teyzesinin oğlu Kâmrân ile kendi ailesini kurma sürecinde karşılaştığı olaylar sebebiyle hayatıyla ilgili, yaşadığı dönem için cesur bulunan bir karar vererek konforlu bir hayat sürdürdüğü, yine konforlu bir gelecek vadeden sosyal çevresinden uzaklaşmıştır. Daha sonra, kendisi için yeni ve yetiştiği kültürden farklı olan mekânlarda hayatın ve dönemin koşullarının getirdiği güçlüklerle yalnız bir kadın olarak mücadele etmeye devam etmiştir.

Öncelikle "İstanbul Kızı" isimli bir piyes olarak yazılan ve bu piyesin öz çevirisi olarak ortaya çıkan, 1 Ağustos 1921'de Vakıf gazetesinde tefrika edilmeye başlanan, 1 Aralık 1921 tarihinde tefrikası son bulan Çalığıuşu, daha sonra kitap olarak yayımlanmıştır (Abir, 2012, s. 18; Baydere ve Karadağ, 2019, s. 330).

1937 yılına kadar tefrika ve kitap arasında içeriği etkileyecek düzeyde olmayan birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Ancak 1937 yılındaki tefrikadan itibaren yalnız dilde değil, içerikte de önemli farklılıkların söz konusu olduğu görülmüştür. İçerikteki değişikliklerin en büyüğü Feride karakterinde gözlemlenmiştir. Yapılan düzenlemeden sonra Feride ağırlık kazanırken Kâmran geri planda tutulmuştur. 1922 baskısına göre daha sabırlı, daha cesur ve daha mantıklı bir Feride ile karşılaşmaktadır. “Olması istenen Türk kıızı” betimlemesi daha baskındır (Abir, 2012, s. 378). Buradan da çıkarılabileceği gibi dil içi çeviriye, herhangi bir dil veya kültürde ihtiyaç doğrultusunda biçimlenen unsurların yanı sıra dilsel veya kültürel göstergelerin zaman içerisinde başkalaşması ve yeni gereksinimlerin ortaya çıkması ile başvurulabilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki siyasi, tarihî, kültürel ve ideolojik etkileşimler dolayısıyla geçmişin bugüne dâhil edilmesinde çeviriye başvurulması amacı, doğrudan veya dolaylı bir biçimde çerçevelendirilmiş olmaktadır. Böylece Osmanlı Dönemi’nden cumhuriyete uzanan süreçte kültür içi değişimin takip edilebilmesinin önemi daha da ortaya çıkmaktadır (Demircioğlu ve Gençtürk-Demircioğlu, 2022, s. 153-172).

Osmanlı Dönemi kadınlarının kıyafetlerinde, diğer yerlerde ve zaman dilimlerinde olduğu gibi, yaş düzeyine bağlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Renk, şekil, aksesuar gibi unsurlara bağlı olarak kadınların yaşları veya medeni durumları gibi özelliklerini tahmin etmek mümkün hâle gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren, Batılı yaşam tarzının etkisiyle kıyafetlerde de değişiklikler ortaya çıkmıştır (Demiryürek, 2005, s. 32). Feride’nin eğitimini tamamladığı ve romanda yeri önemli olan Notre Dame de Sion, 1856 yılında İstanbul’da, resmî olarak açılan ilk kız lisesidir ve kurumda ilk olarak Hristiyan kız öğrencilere eğitim vermeye başlanmıştır. Daha sonra Yahudi kız öğrenciler kabul edilmiş ve 1863 yılından itibaren Müslüman kız öğrenciler de bu lisede öğrenim görme hakkı kazanmışlardır. Dolayısıyla lise, farklı din ve kültürlerden gelen kız öğrencilerin bir arada öğrenim gördükleri bir kurumdur ve böylece öğrenciler, öğrenim süreçlerinin sonunda farklılıklara açık olma yaklaşımını edinmişlerdir (Koçak, 2016, s. 40). Feride’nin yabancı bir okuldan mezun olması, onun her şeyi arkasında bırakarak Anadolu’ya gitme kararı almasını da kolaylaştırmıştır. Çünkü Feride, okuduğu Fransız lisesinde aldığı eğitimin de bir sonucu olarak bağımsız seyahat eden, özgür ruhlu Batılı kadınlardan etkilenmektedir. Bununla birlikte millî ve modern bir kadın karakter yaratmak amacıyla dinî ve kültürel etkilenmelerden uzak, örnek bir karakter kurgulanmıştır (Oktay-Erkoç, 2021, s. 450-451). Çalıkuşu romanında modernizm-gelenek çatışması, kıyafetler, çok eşlilik ve görücü usulü evlenme gibi ilişki ifadeleri kadın karakterler merkezinde sunulmaktadır. Türk modernleşme sürecinde kadınlara, kamuda ve toplumsal kurumlarda temsil alanları yaratılmasının yanı sıra hukuki, siyasi ve sosyal kazanımlar da sunulmuştur (Demir, 2021, s. 334). Eleştirel feminist yaklaşım bağlamında sosyal ve ekonomik açıdan özgür bir kadın kimliğini temsil eden Feride, Türk modernleşme sürecinde kadınlar ve kız çocukları için örnek teşkil etmesi açısından önem taşır. Fakat Feride’nin cumhuriyet ideolojisi bağlamında temsil edilen bağımsızlığı, toplumsal cinsiyet normları ve ataerkil unsurlar ile sınırlandırılmıştır (Demir, 2021, s. 335). Çalıkuşu’nda Feride’nin İstanbul’dan Anadolu’ya gidişi toplumsal idealizm güdülenmesiyle olmadığı gibi, öğretmenliği seçişindeki güdülenme de mesleki idealizmle açıklanamamaktadır (Karagülle, 2016, s. 89). Feride, öğretmenlik yaptığı ve birbirinden çok farklı sosyal özelliklere sahip olan yerleri kısa süre içerisinde tanıyarak farklılıklara uyum gösterebilse de yetiştiği kültürle, aldığı eğitimle veya karakter özellikleri ve sahip olduğu değer yargılarıyla çatışan kişi veya olaylar sebebiyle sıklıkla yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu yolculukların önemli bir bölümünde kendisine, evlat edindiği, başına gelen olaylar sebebiyle toplumdan dışlanan bir kadının kıızı olan Munise eşlik etmiştir. Böylece Feride’nin yalnız bir kadın olarak verdiği hayat mücadelesine yalnız bir anne olmanın etkileri de dâhil olmuştur. Romanın sonunda Feride, Anadolu’nun farklı yerlerinde özellikle de toplumsal

cinsiyet yargıları sebebiyle karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmesi için kendisine en önemli desteği veren Doktor Hayrullah Bey'in çabasıyla ailesine ve Kâmran'a dönmüştür.

Çocuk edebiyatında önemli problemlerden biri, idealleştirilmiş karakterlerdir. Bunun sebebi, idealleştirilmiş karakterlerin kısıtlı bir hareket alanına sahip olması ve klişe özellikler taşımasıdır. İdeali temsil eden karakterlerin bulunduğu kitapları okuyan kişi, bu karakterlerin her koşulda en doğru eylemi yerine getireceği konusunda şüphe duymamaktadır. İdeal karakterler bir sürpriz taşımazlar, bu sebeple okur eserdeki diğer karakterlerden herhangi birini model olarak benimseyebilir. Çünkü ideal karakterlerin kusursuzluğu okurun bu karakterlerden uzaklaşmasına ve şaşırtıcı, kusurlu, dolayısıyla gerçekte yaşama daha yakın diğer karakterlere yaklaşmasına sebep olabilir. Edebî eserler, sınırlı bir süre için dünyada bulunan insana bu sürede edinmeyeceği sayıda tecrübeyle karşılaşma ve karakterle tanışma imkânı verir. Okur, bu karakterler aracılığıyla eserde yer alan olayların bir parçası olur. Fakat ideal karakterler, okurun bu özdeşleşmeyi gerçekteştirmesini ve dolayısıyla metne dâhil olmasını güçleştirebilir. Eserlerde sunulan problemlerin doğal olmaktan uzak olan çözümleri, okuru uzaklaştırabilir. Okur-metin arasında bu uzaklığın söz konusu olmaması için eserde, gerçekte hayatta karşılaşıldığı gibi kusurlu, çelişkiler taşıyan fakat iyi değerlere ulaşma çabasında olan karakterlere yer verilmesi daha uygundur. Eserlerde kurgulanan dünyanın bir parçası olmak ancak karakterlerle özdeşim kurulabildiğinde mümkün olur. Özdeşim kurma yalnızca çocukluk dönemi okumalarına ait bir eylem değildir. İnsan hayatı boyunca kurgulanmış karakterlerle özdeşim kurarak eserlerle bütünleşir (Karataş, 2014, s. 66-68). Edebiyat ürünleri, bilimsel veriler ve teorik yaklaşımlardan bağımsız olarak siyasi ve sosyal süreçlerden etkilenmektedir. Bu sebeple çocuklara sunulan edebiyat ürünlerinde de bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde sıklıkla ele alınan aile ve değerler gibi konular, çocukların dünya görüşlerini zenginleştirebilecek şekilde sunulmalıdır. Edebiyat ürününün konusu olarak ele alınan çocuklar ise iki biçimde eserlerde yer bulmaktadır. Bunlardan ilki çocuğun romanın asıl kahramanı olması, ikincisi ise etkileyicilik veya yönlendiricilik vasfı taşımayan bir figür olarak sunulmasıdır. Türk romancıları arasında çocuğa eserlerinde en çok yer veren yazarlardan biri Reşat Nuri Güntekin'dir ve bunda yazarın eğitimci olmasının büyük payı bulunmaktadır (Aytaş, 2020, s. 6).

Klasik eserler ve günümüz okurları arasında, bu eserlerin geçmişin temsilcileri olmaları ve dil ve anlatım özelliklerinden kaynaklanan bir mesafe söz konusu olabilmektedir. Özellikle Türkiye gibi kültürel değişim hareketliliğinin yoğun olduğu ülkelerde bu mesafenin daha açık olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Klasik eserler eskimeyen, ait olduğu toplumu şekillendirmekle birlikte bu toplumun sınırlarını açarak genel okura seslenen, bütün toplumlarda değerli bulunan eserlerdir. Bu sebeple bu eserlerin korunarak gelecek nesillere ulaştırılması bütün toplumların ortak gyesidir. Klasik eserler için dünya edebiyatında ortak bir kanı söz konusu olsa da çocuk klasikleri konusunda belirgin bir ortaklığın bulunmadığı söylenebilmektedir. Çocuk klasiklerine hedef okur kitlesi çocuklar olan eserlerin mi yoksa çocuklar için uyarlanan yetişkin edebiyatı eserlerinin mi dâhil edileceği bir tartişma konusudur. Çocuklar için hazırlanacak klasik eser uyarlamalarının, okul öncesi dönemden başlayarak ve çocukların gelişim düzeylerine göre uygun yöntemlerle yapılması gerekmektedir. Çocuklar için farklı dillerden yapılan klasik eser çevirilerinde, dil içi uyarlamalarda ve sadeleştirmelerde belli yöntemlerin esas alınması, uyarlama sürecinin niteliğini kanıtlamaktadır (İsen-Durmuş, 2011, s. 930-934). Yetişkinler için yazılan metinler, ana dili bu metinlerin yazıldığı dil olan çocuklar için uyarlanırken çeşitli dilbilimsel işlemlerden geçirilmektedir (Durmuş, 2013).

Bu araştırmada, *Çalkuşu* adlı eserin çocuklar için değiştirilmiş metinleri, cinsiyet ifadeleri bağlamında ele alınmıştır. Bu metinler kapsamında araştırmada, “çocuklar için değiştirilmiş klasik eserlerin içerdiği iletiler, cinsiyet ifadeleri bağlamında nasıl sunulmaktadır” sorusuna yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesinde araştırmacılar incelenecek dokümanlara ulaşma, dokümanların özgünlüğünü kontrol etme, anlaşılmasını teyit etme, analiz etme ve kullanma basamaklarını, ele aldıkları problemin niteliği, belirledikleri veri hedefi ve dokümanları incelemek için belirledikleri kapsam ve derinlik bağlamında yeniden yorumlayabilmelidirler. Verilerin analizinde ise betimsel analize başvurulmuştur. Betimsel analiz sürecinde, oluşturulan kavramsal çerçeve doğrultusunda veriler tutarlı ve anlaşılır bir şekilde betimlenir ve gerekli bulunan durumlarda verilerle ilgili doğrudan alıntılara yer verilir (Sığırı, 2022, s. 471-517).

Araştırmada İncelenen Metinler

Çalışmada incelenen metinler; Reşat Nuri Güntekin tarafından yazılan ve M. Fatih Kanter danışmanlığında 2017 yılında İnkılap Kitabevi tarafından yayımlanan *Çalkuşu* adlı romanla birlikte, aynı eserin Öner Kemal tarafından gençler için özetlenmiş şekli olan ve yine 2017 yılında İnkılap Kitabevi tarafından yayımlanan *Çalkuşu (Gençler için)*, Duhter Bayraktar tarafından hazırlanan ve Erdem Yayınları tarafından 1992 yılında yayımlanan *Çalkuşu Okulda, Çalkuşu Öğretmen* adlı metinlerdir.

Bulgular

Bulguların ilk bölümünde, *Çalkuşu* adlı eserin çocuklar için değiştirilmiş metinlerinde bulunan cinsiyet ifadeleri, özgün metindeki ifadeler çerçevesinde, kız çocuk, erkek çocuk, anne, baba, evlilik/kadın-erkek ilişkileri, fiziksel öğeler ve sosyokültürel öğeler temaları bağlamında incelenmiştir. Bununla birlikte, eserlerde yer alan bazı durum ve olayların cinsiyet ifadeleri bağlamındaki farklı sunuluşları da eserlerden örnek alıntılarla, karşılaştırılarak gösterilmiştir. Bulguların ikinci bölümünde ise cinsiyet ifadeleri Durmuş’un (2013) çalışmasında yer alan metin değiştirme işlemleri çerçevesinde, *sadeleştirme* ve *genişletim* başlıkları altında sunulmuştur. *Sadeleştirme* başlığı altında özgün metindeki ifadelerin çocuk okurlar tarafından kolay anlaşılabilmesi için yapı ve kelimelerde yapılan değiştirme örnekleri, *genişletim* başlığı altında ise ifadelerin açıklamalarla genişletildiği değiştirme örnekleri aktarılmıştır.

1. Kız çocukla ilgili ifadeler

Metinlerde yer alan ve kız çocuklarla ilgili olan ifadelerde, kız çocuklarının özellikle aile ve sosyal hayattaki rollerinin, davranış biçimlerinin vurgulandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra metinlerde geçen belli olaylar ve durumlar bağlamında kız çocuklarının kıyafetlerine de dikkat çekildiği belirlenmiştir:

Çalkuşu (Özgün Metin): “*Necmiye neyse ne... İşin nihayetinde o, annesinin dizi dibinde büyümüş yumuşacık, sıvacık bir külkedisiydi. Zaten kız kısmının da böyle olması lazım geldiğini içimden tasdik etmez değildi.*” (s. 34)

“*Hayganuş’a gelince, kız olmasına rağmen onun tahsiline de Mirat’inkinden daha az ehemmiyet veriliyor değildi.*” (s. 195)

“Sonradan anladığıma göre, Munise’nin süsü günlerce Zeyniler Köyü’ne dedikodu sermayesi olmuş. Bazıları benim iyiliğimden hoşlanmış. Fakat birçok kimse de memnun kalmamış. Anası dağlarda gezen bir yılan yavrusuna bu kadar merhamet fazla imiş. Sonra süsün bu derecesini günah sayanlar çocuğu annesinin gittiği fena yola saptmaya bir teşvik addedenler de bulunmuş.” (s. 245)

Çalıkuşu (Gençler için): “Havanın açık olmasına rağmen kızlardan birkaçı başları eski peştamallarla örtülü olarak mektebe gelmişlerdi. Hatice Hanım’a bunların niçin böyle yaptıklarını sordum.

O, hemen her sualı gibi buna da hayretle cevap verdi:

İlahi kızım, bunlar koskoca gelinlik kızlar. Sokakta baş açık gezecek değiller ya.” (s. 72)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Artık kocaman bir kız olduğumu bir çocukluk yaparsam beni ayıplayacaklarını söyledikleri için hareketlerime son derece dikkat ediyordum.” (s. 50)

2. Erkek çocukla ilgili ifadeler

Metinlerde yer alan ve erkek çocuklarla ilgili olan ifadelerde, erkek çocuklarının özellikle aile ve sosyal hayattaki rollerinin, davranış biçimlerinin vurgulandığı görölmüştür:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “En geç mektebe gelenler erkek çocuklardı. Bu delikanlılar, büyük adam gibi ev içi görürler, kuyudan su çekerler, inek sağarlar, dağdan odun taşırlarmış.” (s. 230)

“Darılma o hâlde... Sen hanımlarla tuvalet konuşurken düşündüm ki Allah seni yanlış yaratmış. Kız olacaktım... Amma şimdiki yaşta değil... Şöyle on üç, on dört sularında.” (s. 36)

Çalıkuşu (Gençler için): “Peki, niçin onları da burada okutmuyoruz?

-Kadın, erkek bir arada okur mu?

-Onları erkekten mi sayacağız?

-Elbette kızım, on ikişer, on üçer yaşında koca delikanlılar.” (s. 70-71)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Oğlu Mirat ise on iki yaşında, ablasının tersine çiroz gibi kuru, renksiz ve bücür bir çocuktü. Onun da ablası gibi pek okuryazar olmaya aklı müsait değildi.” (s. 16)

3. Anne ile ilgili ifadeler:

Metinlerde yer alan ve annelerle ilgili olan ifadelerde, eserin geçtiği dönemde anne olmanın güçlükleri ile ilgili iletilere sıklıkla yer verilmiştir. Feride’nin bir çocuk evlat edinen bekâr bir anne olması, ifadeleri içerik bakımından zenginleştirmiştir:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “Kim bilir sana ne güzel şeyler söylüyor, ne güzel mektuplar yazabiliyordu? Ben belki senin çocuklarına, çocuklarımıza iyi bir anne olacaktım. Bu kadar.” (s. 479)

“Bu kızın annesi fena kadın, kızım, aklımda kalmadı beş yıl evvel mi ne, bir jandarma mülazımıyla kaçtı. Bu kızcağız daha pek küçüktü. Ondan sonra, zabıt de onu bırakıp başka memlekete gitmiş. Kadın dillence de delikanlılar dağa kaldırmışlar, hasılı kötü oldu gitti.” (s. 241-242)

“Üvey annesi, bu elbiseleri kim bilir, ne düşünerek sandığa kaldırmış. Çocuk iki gün sonra aynı yırtık entari içinde mektebe geldi.” (s. 80)

Çalıkuşu (Gençler için): “-Bu kızın annesi fena kadın.

-Olabilir, Hatice Hanım, amma bu çocuğun ne kabahati var?

-Daha ne yapınlar? Öyle kadının çocuğuna diba kumaşları giydirecek hâlleri yok ya, dedi.” (s. 77-78)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Zaten anacığımın evlilik hayatı hep gizli bir hastalığı saklamakla geçmiş. Babamı çok seviyormuş. Kendisini ondan zorla ayırırılar korkusu ile hastalığımı kimselere söylemiyormuş. Babam bile annem çok ağırlaşana kadar hastalığından habersizmiş.” (s. 12)

4. Baba ile ilgili ifadeler:

Metinlerde yer alan ve babalarla ilgili olan ifadelerin ilki ve eserin açılma noktası, Feride'nin eşini kaybettiği için küçük bir kız çocuğunun sorumluluğunu almakta zorlanan babasının, mesleğinin zorluklarının da etkisiyle, kızının hayatını ve geleceğini korumak için çaresizlikle bulunduğu bir çözümdür. Benzer bir biçimde, Munise'nin babasının yaşadığı çaresizlik de aktarılmış ve hem küçük bir kız çocuğu olan Feride hem de annesinden ayrı düşen Munise, babaları tarafından onların sorumluluğunu üstlenmeyi kabul eden kadınlara emanet edilerek büyütülmüşlerdir:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “Babam bende biraz vahşi tabiatlı sert bir asker hatırası bırakmıştır. Fakat annemi ayakta görünce sevinçle koştuğunu, yeni yürüyen bir çocuk gibi onu bileklerinden tutarak ağladığını hiç unutmam.” (s. 17)

“Sonra tabii, günden güne büyüyen bir kız çocuğunu kışlada neferler elinde terbiye etmek imkânsızlığını da düşünmüş olacak.” (s. 18)

“Bekâr bir zabıt, dokuz yaşında bir kız çocuğunu peşine takıp dağ, taş sürükleyemezdi.” (s. 26)

“Bu Cemile, epeyce zengin bir adamın kızıdır. Bu sene genç bir mülazımı sevdi. Babası mümkün değil, razı olmuyor. Gerek evde, gerek mektepte bu kız, göz hapsindedir.” (s. 325)

“Dayanamadım:

-Peki Munise, dedim, baban sana acııyor mu?

Cahilliğime acır gibi, derin derin yüzüme bakıp gülümseyerek:

-O da bana acıyor, ben de ona acıyorum, dedi. İkimizin de elimizde bir şey yok ki...” (s. 245)

Çalıkuşu (Gençler için): “Babam Sör Süperiyör’le konuşurken ben dolaşmaya, öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım. Üzerindeki renkli resimlere parmağumla dokunmak istediğim bir vazo yere düşerek kırıldı. Babam kılıcını çıkararak yerinden fırladı, telaşla beni kolumdan yakaladı.” (s. 12)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Çünkü aşçı kadın, benim attan düşüp yaralanmamdan korkarak zavallı Hüseyin’i babama söyledi. Zavallı arkadaşım bu yüzden babamdan iki tokat yedi.” (s. 11)

5. Evlilik/kadın-erkek ilişkileri ile ilgili ifadeler:

Metinlerde yer alan ve evlilikle ilgili olan ifadelerde, eserin geçtiği dönemde kadınların ve erkeklerin evlilikteki rollerinin ve sosyal hayattaki birtakım güçlükler ve yargılar sebebiyle evliliğin mecbur kılındığı durumların vurgulandığı görülmüştür:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “Sonra, galiba bir hastalığı da varmış. Fakat zavallının bütün evlilik hayatı, bu hastalığı saklamaya çalışmakla geçmiş. Ne yapsın, babamı çok seviyormuş. Kendisini zorla ayırırılar diye korkmuş.” (s. 16)

“Kızım, ev hanımsız gitmeyecek, yarın öbür gün Ferhunde ile Sabahat kocaya giderler. Maazallah, bir haramzadeye düşersek hâl fena.” (s. 420)

“Feride Hanım isterseniz sizi bu güzel zatla evlendirelim, şimdi münhaldir. İlk karılarını boşadı, şimdi mebusa layık bir alafranga hanım arıyor, dedi.” (s. 414)

“Allah gani gani rahmet eylesin, merhum senin defterini Kâmrân’a göndermiş. Ben onu aldığım gibi kadıya gittim. Kaleminden çıkmış bazı parçaları gösterdim. Kadı, geniş kafalı adam, hemen nikâhını kıyverdi; anlıyor musun Çalıkuşu? Bu adam, artık kocan, seni bir daha da bırakacağı benzemiyor.” (s. 535)

Çalıkuşu (Gençler için): “Evet amma, dedim. Müjgân kız. Cariyeniz de, zannederim öyle. Aramızda konuştuğumuz her şey, herkese söylenmez.

-Ben herkes miyim?

-Yanlış anlamayınız. Tipiniz, biraz kadın tipi olmasına rağmen erkeksiniz. Demek ki bir kız arkadaşına söylenecek her şey bir erkeğe tekrar edilmez.” (s. 40-41)

“-Sen naziksin; kuru yere oturma, dedi ve arkamdaki lacivert pardösüyü çıkararak oturacağı yere serdim.

-Ne yapıyorsun, Feride? dedi.

-Hasta olmaman için, dedim. Zannederim ki seni muhafaza etmek bundan sonra benim vazifem oluyor.” (s. 45)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Doktor beye acıyorum. Dul bir kadınla evlenmiş olacak. Onu böyle kandırduğum için kendime kızıyorum. Fakat çevremdekiler böyle düşünmüyorlar:

Ne şanslı adam şu doktor!.. Durdu, durdu, evlenmedi ama, sonunda turnayı gözünden vurdu, diyorlardı.” (s. 67)

“Dadıma iyi bir kısmet çıkmıştı. Annemle babam her ne kadar beni düşündülse de ona engel olmak istemediler.” (s. 9)

“Dönünce yapayalnız ben ne yapacaktım? Beni koruyacak sevgili doktorum da yoktu artık. Fakat burada da kalamazdım. Bugüne kadar kocamın öldüğünü hiç kimseye söylememiştim. Bilseler beni bırakmazlardı.” (s. 77)

6. Fiziksel öğeler:

Metinlerde yer alan ve fiziksel öğelerle ilgili olan ifadelerde, kadınlar ve erkeklerle ilişkilendirilen fiziksel betimlemelerle karşılaşmaktadır. Bununla birlikte, Feride'nin öğretmenlik yaptığı yerlerde karşılaştığı güçlüklerin aktarıldığı ifadelerin önemli bir bölümünde cinsiyete ilişkin fiziksel öğelere rastlanmaktadır:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya başlayan koskocaman Kâmran'a ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçücük ayaklarında beyaz podösüet iskarpinleri, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu, sadakor gömleğinin açık yakasından çıkan uzun beyaz boynu ile erkekten ziyade kıza benzeyen bu çocuğa son derece içerlerdim.” (s. 34)

“Beyefendi, yaşlı bir adam değil, ben çocukluğunu bilirim. Güzel bir adam değil ama, debdebesi, saltanatı var.” (s. 420)

“Dev yapılı, pala bıyıklı bir zabıt, Manastırlı komşumu yerden yere sürüyor, çizmeleriyle çiğniyordu.” (s. 208)

Çalıkuşu (Gençler için): “Kızım, kadın kısmının süs ve altına tutkusu bir yaradılış eğilimidir. İlle muallim kısmının öyle yüzü, gözü boyalı sınıfa girmesi caiz değildir. Bugün sana pederane ihtar ediyorum.” (s. 98)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Hüseyin, kapının yanına çömelmiş, koskoca bıyıklarından utanmadan ağlıyordu.” (s. 16)

7. Sosyokültürel öğeler:

Metinlerde yer alan sosyokültürel öğeler, eserin geçtiği dönemin toplumsal normlarını somutlaştırmaktadır. Feride'nin Batılı bir eğitim almasından kaynaklanan sosyokültürel çatışmalara sıklıkla yer verildiği gibi, yetiştiği şehir ve öğretmenlik yaptığı yerler arasındaki sosyokültürel farklılıklara da daima dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda kadınların ve erkeklerin toplumdaki rolleri eğitim, din, sosyoekonomik düzey... vb. çeşitli bağlamlarda aktarılmıştır:

Çalıkuşu (Özgün Metin): “Üzlmeyiniz teyze, dedim. Çok değil, daha üç güncük dişinizi sıkmanız lazım. O zaman benim için teyzeden başka bir adınız ve sıfatınız olacak. Çalıkuşu'nun teyzesine yaptığı naz ve şumarıklığı Feride'nin o hanımefendiye yapmaya cesaret edemeyeceğine sizi temin ederim.” (s. 132)

“Kâmran'ın karısı sağ olsaydı benim, kocası yeni ölmüş bir dul kadın sıfatıyla birkaç gün aile ocağına misafir olmam tabii görülebilirdi. Halbuki şimdi hepimiz, hatta Kâmran, hatta sen, Müjgân -sen ki beni herkesten iyi tanıdın- benim için ne fena şeyler düşünecektiniz. Senelerce bir başına gezdi, dolaştı, türlü maceralarla dolu, kim bilir ne adi hesaplarla kendini ihtiyar bir adama sattı? Şimdi eski nişanlısının yeniden serbest kaldığını haber alınca yine o adi hesaplarla aramıza, beş sene evvel haksız lanetlere, hakaretlere boğarak ayrıldığı o ocağa, o nişanlıya döndü, diyecektiniz. Böyle düşünmeyecek kadar merhametli ve hassas olanlarınız karşısında bile ezilecektim.” (s. 520)

“Şimdi sana karşı mesuliyetim iki kat oldu. Çünkü başına bu felaketin gelmesine ben sebep oldum. Onun için lazım ki bunu yine ben tamir edeyim. Dediğim gibi meslekten artık bir şey ümit edemezsin. Bugün bir çaresini bulsak bile yarın başka bir bahane ile seni yere vuracaklar, fazla olarak o vakit belki ben de bulunmayacağım.

...

Başka bir çare; iyi bir gençle evlenmen mümkün değil mi?

Hayır, Doktor Bey. Ben ihtiyar bir kız olarak ölmeye azmettim.” (s. 474)

Çalıkuşu (Gençler için): “Bu tehlike karşısında çaresiz, onu nikâhım altına aldım. Yaşadıkça müdafaa edecektim. Öldükten sonra da benim beş, on kuruş servetim; üç beş parça emlakim onu geçindirip gidecekti. Şüpheli kız olarak yaşamaktansa, emin bir dul olarak yaşamak onun için daha kolay olacaktı.” (s. 118)

Çalıkuşu Okulda/Çalıkuşu Öğretmen: “Bu kızcağuzı çok küçükken bırakıp bir zabitle başka memleketlere gitti. Sonra kadını dağa kaldırmışlar. Şimdi kötü yola düşmüş. Öyle bir kadının çocuğunu yine sokağa atmayıp bakmışlar.” (s. 27)

Çalıkuşu’nun çocuklar için değiştirilmiş metinlerinde ve özgün metinde geçen bazı durum ve olayların aktarımında, cinsiyete dayalı ifadelerde farklılıklar olduğu görülmüş ve bu farklılıklar tablo üzerinde gösterilmiştir. Değiştirilen az sayıda ifade genişletmeye başvurulduğu, ifadelerin çoğunda sadeleştirme işleminin uygulandığı belirlenmiştir:

Sadeleştirme	
<p>Çalıkuşu/Özgün Metin “Sonra, galiba bir hastalığı da varmış. Fakat zavallının bütün evlilik hayatı, bu hastalığı saklamaya çalışmakla geçmiş. Ne yapsın, babamı çok seviyormuş. Kendisini zorla ayırırılar diye korkmuş.” (s. 16)</p>	<p>Çalıkuşu Okulda-Öğretmen “Zaten anacığımın evlilik hayatı hep gizli bir hastalığı saklamakla geçmiş. Babamı çok seviyormuş. Kendisini ondan zorla ayırırılar korkusu ile hastalığını kimselere söylemiyormuş. Babam bile annem çok ağırlaşana kadar hastalığından habersizmiş.” (s. 12)</p>
<p>Çalıkuşu/Özgün Metin “Fakat eğlencemiz uzun sürmedi. Pek günahına girmeyeyim ama, galiba aşçı kadın tarafından babama gammazlandık ve zavallı Hüseyin ondan iki tokat yedikten sonra bir daha ata yanaşmaya cesaret edemedi.” (s. 15)</p>	<p>Çalıkuşu Okulda-Öğretmen “Çünkü aşçı kadın, benim attan düşüp yaralanmamdan korkarak zavallı Hüseyin’i babama söyledi. Zavallı arkadaşım bu yüzden babamdan iki tokat yedi.” (s. 11)</p>
<p>Çalıkuşu/Özgün Metin “Bekâr bir zabıt, dokuz yaşında bir kız çocuğunu peşine takıp dağ, taş sürükleyemezdi.” (s. 26)</p>	<p>Çalıkuşu Okulda-Öğretmen “Fakat günden güne büyüyen bir kız çocuğu için kışlada askerler arasında yaşamak doğru olmazdı.” (s. 14)</p>
<p>Çalıkuşu/Özgün Metin “Bu sözleri ne de olsa söyleyemem tabii. Yaş maşallah on üç, on dört. Bu yaşta bir kız yaptığı bir kabalığı bu kadar nezaketle karşılayan bir delikanlıya daha fazla sataşamaz. Dudaklarımdan gayriihtiyari münasebetsiz bir şeyler kaçmasından korkuyormuşum gibi elimi ağızıma kaparım, ona ferah ferah küfretmek için bahçenin yalnız köşelerine kaçarım.” (s. 35)</p>	<p>Çalıkuşu Okulda-Öğretmen “On üç, on dört yaşında bir kız, yaptığı bir kabalığı böyle nezaketle karşılayan bir delikanlıya daha fazla sataşamazdı.” (s. 32)</p>

<p>Çalkuşu/Özgün Metin</p> <p>“Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya başlayan koskocaman Kâmrân’a ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçükçük ayaklarında beyaz podösüet iskarpinleri, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu, sadakor gömleniğinin açık yakasından çıkan uzun beyaz boynu ile erkekten ziyade kıza benzeyen bu çocuğa son derece içerlerdim.” (s. 34)</p>	<p>Çalkuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya başlayan koskocaman Kâmrân’a ne demeli? Erkekten fazla kıza benzeyen bu çocuğa son derece içerledim.” (s. 31)</p>
<p>Çalkuşu (Gençler için)</p> <p>“-Darılma o hâlde... Sen hanımlarla tuvalet konuşurken düşündüm ki Allah seni yanlış yaratmış. Kız olacaktımsın... Amma şimdiki yaşta değil... Şöyle on üç, on dört sularında.</p> <p>-Peki sonra?</p> <p>-Deminden beri bir karış yeri dikinceye kadar parmağımı delik deşik etmiş olmama göre ben de yirmi, yirmi iki yaşlarında bir erkek...</p> <p>-Ee, sonra...</p> <p>-Sonrası ne olacak, Allah’ın emriyle, peygamber’in kavliyle seni kendime alırdım, olur biterdi.</p> <p>...</p> <p>-Peki ama bu şimdi de mümkün Feride, dedi.</p> <p>Alıklaştım, gözlerimi iri iri açarak:</p> <p>-Nasıl? dedim.</p> <p>-Nasıl olacak? Kâmrân’a varırsın. O senin tuvaletleriyle uğraşır, söküklüklerini diker. Sen de sokak işlerine bakarsın.” (s. 36)</p>	<p>Çalkuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Sen komşularla modadan falan konuşurken aklıma ne geldi biliyor musun? Allah bizi yanlış yaratmış. Sen kız, ben de erkek olacaktım. Baksana elbisenin kolunu bile dikemiyorum. Sert ve kabayım. Sen ise bir kıza yakışacak kadar nazlı ve nazıksın. İşte onun için Allah’ın emriyle seni kendime alırdım, olup biterdi. Ben dikiş dikmekten, sen de dışarıda çalışmaktan kurtulurdun.</p> <p>Benim sözlerim biter bitmez odada bir kahkaha koşturdu. Bu arada konuklardan biri:</p> <p>Bu şimdi de olabilir Feride, demesin mi?</p> <p>Ne söyleyeceğimi şaşırardım, dilim dolaştı:</p> <p>Nasıl? diyebilirdim.</p> <p>Kâmrân’la evlenirsin, olur biter. Yine sen sokak işlerine bakarsın o da senin giysilerin ile ilgilenir, söküklüklerini diker, geçinir gidersiniz.” (s. 32-34)</p>
<p>Çalkuşu/Özgün Metin</p> <p>“Adamcağız iri bir dalın üstüne ata biner gibi oturmuş, at gibi bir kızın arsız arsız güldüğünü görünce dayanamadı, hiddetten kaşını gözünü oynatarak:</p> <p>-Bravo hanım kızım, dedi. Hiç yakıştıramadım, maşallah sizin gibi ermiş, yetişmiş koskoca bir hanıma...</p> <p>...</p> <p>Komşu bu riyakâr nedamete ve sesimdeki titreyişe aldandı, yumuşadı; nedense bana güzelce bir şey söylemek lüzumunu hissederek:</p> <p>Böyle dikkatsizliklerin yetişmiş bir küçük hanıma zararı dokunabileceğini düşünmüyor musunuz? dedi.</p> <p>Maksadı gayet iyi anladığım hâlde, gözlerimi açarak:</p> <p>-Niçin acaba efendim? dedim.</p> <p>...</p> <p>Mesela sizi oğluma almakta tereddüt edebilirim.</p> <p>Ben de güldüm.</p> <p>- O cihetten sigortalıyım, beyefendi; zaten uslu bir kız olsam da almazdım.” (s. 41)</p>	<p>Çalkuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Adamcağız iri bir dalın üstüne ata biner gibi oturmuş, at gibi bir kızın arsız arsız güldüğünü görünce çok sinirlendi. Dayanamadı, hiddetten kaşını gözünü oynatarak:</p> <p>Bravo hanım kızım, dedi. Maşallah, sizin gibi yetişmiş koskoca bir hanıma hiç yakıştıramadım.” (s. 36)</p>
<p>Çalkuşu/Özgün Metin</p> <p>“Zengin bir ipek tüccarı olduğunu söyledikleri poturlu, mintanlı, kaba saba bir adam, kahvenin bir ucundan öbür ucuna: ‘Sekiz tane dut bahçem var,</p>	<p>Çalkuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Ne yazık ki mutluluğumuzu burada da bize çok gördüler.</p>

<p>böyle ipekböceğine sekizi de kurban olsun!’ diye bağırmaz mı? Öyle utandım ki yer yarılca yere geçecektim. Bir daha o sokağa uğramadım.” (s. 328)</p> <p>“O vakadan sonra tabii burada kalamazdım. Şehirde herkes benden bahsediyor, herkes beni merak ediyordu. Mektebe gidip gelirken kaç kişi peşime takıldı, kaç kişi artık iki kat örtmeye başladığım peçemin altından yüzümü seçebilmek için yolumu kesti; kaç saygısızın biraz sesini alçaltmaya bile lüzum görmeden:</p> <p>İpekböceği bu ha? Zavallı Şeyh! dediğini işittim.</p> <p>...</p> <p>Çaresiz maarif müdürüne gittim. Buranın havasına dayanamayacağımı söyledim; başka bir memlekette bana ders bulmasını rica ettim. Dedikodulardan galiba onun da haberi vardı. Çünkü hemen bana hak verdi.” (s. 346-347)</p>	<p>Şehirde dillere destan olmuşum da benim haberim yokmuş. Herkes benden bahsediyor, beni sokakta görseler meraklı gözlerle beni izliyorlardı. Meğer bir de isim takmışlar. Nereye gitsem bir ipekböceğidir diyor. Okula giderken peşime takılanlar mı istersiniz, peçemi iki kat örtmeye başladığım için yüzümü görebilmek için yolumu kesenler mi istersiniz. Neler geldi başıma neler...</p> <p>Okulda öğretmen arkadaşlarımdan, sınıfa girince de öğrencilerimden utanıyor, yüzlerine bakamıyordum.</p> <p>Çaresiz kalıp Millî Eğitim Müdürü’ne giderek durumumu anlattım. Daha fazla dayanamayacağımı söyleyerek başka bir şehir tayinimi istedim. Dedikodulardan haberi olacak ki bana hak verdi.” (s. 45)</p>	
<p>Çalkıuşu/Özgün Metin</p> <p>“Böyle söyleyiniz İhsan Bey, siz isterseniz bahtiyar olabilirsiniz. Mesela zararsız bir kızla evlenirsiniz, iyi bir aileniz, mini mini çocuklarınız olur, her şeyi unutursunuz.</p> <p>...</p> <p>Feride Hanım, ne kadar temiz kalpli bir kız olduğunuzu bilmesem, benimle eğleniyorsunuz diyecektim. Beni bu hâlde kim ister? Ben ki böyle olmadan evvel, bir kadının hiç olmazsa gülmeden yüzüne bakabileceği günlerde bile hoş gitmemiştim. Şimdi öyle bir alim ki.” (s. 436-437)</p> <p>O vakit, mesleğinizi çiğneyerek belki ölümü göze alarak bir küçük kıza hakir bir iptidaiye hocasını müdafaa etmişsiniz. ... Niçin o biçare iptidaiye hocası ömrünü sizin saadetinize vakfetmesin (s. 437)?</p>	<p>Çalkıuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“- Bu kadar kötümser olmayınız. Ölmekten daha güzel çareler var. Mesela iyi bir kızla evlenip çocuk çocuğa karışmak. Buna ne dersiniz?</p> <p>Benimle eğleniyorsunuz derim. Bu hâlimle hangi kadın yüzüme bakar?</p> <p>Bir zamanlar mesleğinizi tehlikeye atarak küçük bir kıza, hor görülen Fransızca öğretmenini savunmuşunuz. Şimdi niçin o kızcağız ömrünü sizinle geçirmesin?</p> <p>Feride Hanım, çok rica ederim, benim aklıma böyle olur olmaz fikirler sokup aklımı karıştırmayın.</p> <p>...</p> <p>İhsan Bey, belki biraz tuhaf olacak ama ben sizinle evlenmek istiyorum. Sizi çok mesut edeceğime söz veriyorum.” (s. 58)</p>	
<p>Çalkıuşu/Özgün Metin</p> <p>“Mahalle namına kaymakama bir heyet gitmiş. Benim evimde ailemden, akrabamdan olmayan bir genç kızla yaşamamın örfe ve şeriata aykırı görüldüğünü söylemiş. Hatta hatta senin başka bir memlekete gönderilmeni istemiş. ... Hülasa Feridecik, senin ne benimle yaşamana ne kendi kendine yaşamana imkân var. Haksız şüpheler hayatını zehirleyecek, bu melun leke, nereye gitsen seni takip edecek. Mazindeki şüpheli bir nokta her çapkına, her serseriye seni tahkir etme hakkını verecek. Ne yapacağız Feride? Nasıl hareket edeceğiz? Seni nasıl müdafaa edeceğiz?” (s. 475-476)</p>	<p>Çalkıuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Bana bu mutluluğu çok görenler doktor beyin yanında kalmamı yanlış yorumlayarak ortaya türlü dedikodular çıkarmışlardı. İleri gidip bizim nikâhsız yaşadığımızı söyleyenler bile vardı. Okulda bile arkadaşlarım benim aleyhinde konuşuyorlarmış. Bu söylentiler Maarif Müdürlüğü’nün kulağına varınca benden okuldan ayrılmam için yazı gönderdiler. Hayrullah Bey de kızıp bütün işlemleri tamamlayarak istifanamemi bir zarfa koyarak işten ayrıldığımı yetkili kişilere bildirdi. Ne ümitlerle öğretmenlik hayatına atılmıştım, sonunda başıma ne işler gelmişti.” (s. 64)</p>	
<p>Çalkıuşu/Özgün Metin</p> <p>“Allah gani gani rahmet eylesin, merhum senin defterini Kâmrân’a göndermiş. Ben onu aldığım gibi kadıya gittim. Kaleminden çıkmış bazı parçaları gösterdim. Kadı, geniş kafalı adam, hemen nikâhını kıyverdi; anhyor musun Çalkıuşu? Bu adam, artık kocan, seni bir daha da bırakacağı benzemiyor.” (s. 535)</p>	<p>Çalkıuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Bundan sonra buradan bir yere gidemezsin. Çünkü kocan buna izin vermez! Evet, kocan dedim yanlış duymadın. Hayrullah Bey’in Kâmrân’a gönderdiği mektuptan her şeyi öğrendik. Ve sana danışmadan bizi kadı efendiye gidip Kâmrân’la senin nikâhınızı kıydıverdiler.” (s. 78-79)</p>	
<p>Çalkıuşu/Özgün Metin</p> <p>“Necmiye neyse ne... İşin nihayetinde o, annesinin dizi dibinde büyümüş</p>	<p>Çalkıuşu (Gençler için)</p>	<p>Çalkıuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Necmiye, neyse ne... İşin sonunda o, annesinin dizi dibinde büyümüş bir</p>

<p>yumuşacak, sıcak bir külkedisiydi. Zaten kız kısmının da böyle olması lazım geldiğini içimden tasdik etmez değildim.” (s. 34)</p>	<p>“Buradaki çocuklardan bana hayır yoktu. Besime teyzemin kızı Necmiye, annesinin dizi dibinden ayrılmayan sessiz ve biraz da hastalıklı bir çocuktı.” (s. 14)</p>	<p>külkedisiydi. Zaten kızların böyle olması gerektiğini ben de içimden kabul ederdim.” (s. 31)</p>
Genişletim		
<p>Çalıkuşu/Özgün Metin</p> <p>“O dakikada, sevinçten nasıl çıldırmadığıma hayret ediyorum. Bu kadar kolay ele geçireceğimi umarmıydım? Akşamdan beri saatlerce düşünmüş, edebilecekleri itirazlara cevaplar bulmuş, yüreklerini rikkate geçirmek için zihnimde adeta nutuklar hazırlamıştım. Daha olmazsa annemden kalan birkaç parça mücevheri verecektim. Onları bu zavallı küçük esiri kurtarmaktan daha iyi bir yere sarf edebilir miydim? Fakat, işte bunların hiçbirine hacet kalmıyor, Munise bir canlı oyuncak gibi kollarıma bırakılıyordu.</p> <p>... Ben, bu adamı fena çehreli, korkunç, zalim bir insan diye düşünüyordum. Halbuki, bilakis, ufak tefek, hastalıklı, düşkün bir ihtiyardı. ... Munise’yi bana vermeye razı oluyordu. Fakat ona çok acıdığımı hissettim. Çocuğu mesut etmek için elimden geleni esirgemeyeceğimi, onu daima kendisine göstereceğimi vadettim.” (s. 259-260)</p>	<p>Çalıkuşu Okulda-Öğretmen</p> <p>“Munise’yi bana verecekti. Ama ne de olsa öz kızıydı. Hem vermek zorunda kaldığı için üzülyüyor hem de ona acıyordu.</p> <p>Munise’ye çok iyi bakacağımı, kendi öz evladım gibi başıma basacağımı ve ne zaman kızını görmek isterse gelip görebileceğini söyledim.</p> <p>Adamcağız beni dinledikten sonra biraz daha rahatladı. Ayrılmadan önce bir zarfa koyduğum bir miktar parayı vermek istedim. Önceleri pek almak istemedi. Bu parayı Munise’ye karşılık olarak vermediğimi, diğer çocuklarının birtakım ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir armağan olarak verdiğimi söyleyerek zorla kabul ettirdim.” (s. 32)</p>	

Tablo 1. Eserlerde Cinsiyet İfadelerine İlişkin Farklılıklar

Sonuç

Çalıkuşu, toplumsal birtakım yargıların cinsiyet rollerine, özellikle Türk toplumunda kadının çeşitli alanlardaki konumuna olan yansımalarının sade bir dille, açıkça gösterildiği romanlardan biridir ve ele aldığı sorunlar bakımından güncelliğini korumaktadır. Özgün metinde, toplumda kadına olan bakış açısıyla ilgili olumsuz ifadelerle sıkça yer verilmesi, eril bir dilin tercih edilmesinin göstergesi değildir. Bu ifade tarzı, dönemin kadınlarının karşılaştıkları türlü durumlar karşısında yaşadıkları güçlükleri vurgulama amacı taşımaktadır. Roman, bir kadın mücadelesi çerçevesinde, zorunlulukların her iki cinsiyeti güç durumda bıraktığı örnekleri barındırmaktadır. Gençler için özetlenmiş Çalıkuşu’nda, özgün metindeki bazı bölümlerin çıkarılmasıyla sadeleştirme yoluna gidilmiştir. Diğer bölümlerde özgün metne sadık kalınmıştır.

Gençler için özetlenmiş Çalıkuşu’ndan çıkarılan bölümler, metinde biçim ve içerik bakımından kopuklukların, anlam kargaşalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum; aktarılan olayların öznelerinde belirsizlik, çeşitli yanlış yazımlar veya içeriğin kırılma noktalarının tamamen yok edilmesi gibi bazı farklı biçimlerde kendisini göstermiştir. Kitabın özetlenmesinde cinsiyet ifadelerine yönelik dilsel müdahalelerde bulunulmadığı tespit edilmiştir. Ancak metinden çıkarılan birçok bölüm, toplumsal rollerin aktarımlarıyla ilgili birçok kritik durumun, olayın ortadan kalkmasına sebep olmuş ve okurun bu anlatımların iletileriyle karşılaşmasına imkân tanınmamıştır. Metnin özetlenmesi aşamasında ortaya çıkan bu kusurlar, eserin özgünlüğüne ve yazarın diline zarar vermiş, anlaşılabilirliği ve metnin edebî niteliğini düşürmüştür.

Çalığıuşu Okulda ve Çalığıuşu Öğretmen kitaplarının, gençler için değiştirilen Çalığıuşu ile karşılaştırıldığında, bütünlük bakımından üstünlük sağladığı söylenebilir. Ancak bu iki kitapta metin değiştirim kapsamında gerçekleştirilen genişletim işlemi, eserin özgünlüğünü ve iletilerini önemli ölçüde etkilemiştir. Özgün metinde olmayan bazı eklemeler, bazı ifadelerle yapılan müdahaleler; özgün metnin amaçlamadığı çıkarımlara sebep olabileceği ve metnin karakteristiğini zedeleyebileceği için uygun bulunmamıştır. Metin değiştirim kapsamındaki bazı ekleme ve çıkarmalar ile kimi zaman özgün metinde olmayan cinsiyet ifadelerinin de ortaya çıkması veya özgün metinde bulunan cinsiyete dayalı bazı ifadelerin değiştirilmesi/yeniden yorumlanması sebebiyle bu araştırmada ele alınan kız çocuk, erkek çocuk, anne, baba, evlilik/kadın-erkek ilişkileri, fiziksel öğeler ve sosyokültürel öğeler temaları bağlamında cinsiyete ilişkin farklı iletilerin ortaya çıkması söz konusu olmuştur.

Çocuklar ve gençler için hazırlanan bu kitapların ortak özelliği; anlaşılabilirliğin yazara özgü üsluba ve edebî zevke, biçim ve içerik zenginliklerine tercih edilmesidir. Bu eserlerin biçim ve içeriklerinde yapılan değişikliklerle onları özünden, okurları da özgün bir zenginlikten uzaklaştırmak yerine; çocukların ve gençlerin hazır bulunuşluklarının dikkate alınmasının, klasik eserlerle tanışmaların bu ölçüt bağlamında gerçekleşmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abir, N. (2012). *Çalığıuşu'nun hikâyesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 331016)
- Altıparmak, İ. B. (2018). Toplumsal cinsiyet üzerine sosyolojik bir araştırma: kaynakları ve mücadele alanlarına yönelik öneriler, *Turkish Studies*, 13(18), 179-194. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13823>
- Aytaş, G., (2020). Romanın çocuk edebiyatı açısından önemi. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks[ZfWT]a*, 6(19), 43-49.
- Baydere, M. ve Karadağ, A. B. (2019). Çalığıuşu'nun öz-çeviri serüveni üzerine betimleyici bir çalışma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö5), 314-333. doi: [10.29000/rumelide.606165](https://doi.org/10.29000/rumelide.606165).
- Çatalcalı-Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 13-27. <https://doi.org/10.20875/sb.47647>
- Demir, E. (2021). Çalığıuşu romanı: cumhuriyet dönemi öğretmen kadın kimliği inşasının toplumsal cinsiyet normları bağlamında yorumlanması. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 317-340. <https://doi.org/10.30561/Sinopusd.1000493>
- Demircioğlu, C., & Gençtürk-Demircioğlu, T. (2022). Türkçede diliçi çeviri: Kültürel bellek perspektifinden bazı gözlemler. S. Yazar & M. Kaçar (Ed.), *Teoriden pratiğe Türk edebiyatında diliçi çeviri* (1. Baskı) içinde (ss. 153-172). İstanbul: Ketebe.
- Demiryürek, M. (2005). Tanzimat sonrası Türk edebiyatında değişen kadın-erkek görünimleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 39(39), 19-45 .
- Dumanlı, E. ve Esen, Y. (2022). Çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet bağlamı: araştırma gündeminin değişkenleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 20(79), 118-148.
- Durmuş, M. (2013). Metin Değiştirimin Dilbilimsel Süreçleri Üzerine. *The Journal of Academic Social Science*, 6(4), 391-408.
- Gürşimşek, I. ve Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dil dışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 53-63.
- İsen-Durmuş, T. I. (2011). Klasik eserlere çocuklar nasıl yönlendirilmeli ve buna ilişkin batıdaki uygulamalardan örnekler. *Electronic Turkish Studies*, 6(3), 929-937.

- Karagülle, F. (2016). Çalhkuşu'ndan bir köy hocasına: ideolojinin edebiyat üzerindeki belirleyiciliği. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 54(54), 87-97.
- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında “karakter” kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.
- Koçak, Ş. (2016). “Çalhkuşu” romanında Notre Dame De Sion. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 74-116.
- Küçüksayacıgil, A. & Küçükşen, K. (2021). Tanzimattan günümüze Türk edebiyatında toplumsal cinsiyet yansımaları ve kadının konumu. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 5(2), 371-386. doi: 10.31465/eeder.909338
- Oktay Erkoç, G. (2021). “Millî / erkek”, “gayr-ı millî / kadın”: Türk romanında yabancı okullar ve cinsiyetler üzerine etkileri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(40), 421-460. doi: 10.21550/sosbilder.777025
- Orakçı, A. (2018). Türk romanında öğretmen ve eğitim (Tanzimat'tan köy enstitülü yıllara 1860-1940). *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6(2), 18-36.
- Sığırı, Ü. (2022). Nitel araştırma yöntemleri. Altunışık, R., Gegez, E., Koç, E., Sığırı, Ü., Yüksel, A., Boz, H., ve Yıldız, E. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: yeni perspektifler içinde* (s. 471-517). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Şeker, A. (2019). Feminist edebiyat eleştirisi bağlamında edebi metinlerde kadın gerçekliği. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 347-359. doi: 10.29110/soylemdergi.614830
- Yavuz, D. (2019). Çocuk edebiyatı ve kültürel semboller. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(4), S. 175-184.
- Yazıcı, N. (2011). Edebiyat tarihi bağlamında türk çocuk edebiyatı tarihi yazımında karşılaşılan sorunlar. *Erdem*, 60, 205-226.
- Yılmaz, E. (2013). Türk edebiyatında kadın öğretmen tiplerini. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 240-251.
- Yücel Çetin, D. ve Mangır, M. (2021). Çocuk kitaplarında cinsiyet algısının dile yansımaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(1), 166-187.